

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE
DIREKTORAT ZA KAZNOVALNO PRAVO
IN ČLOVEKOVE PRAVICE

Župančičeva ulica 3, 1000 Ljubljana

T: 01 369 53 42
F: 01 369 57 83
E: gp.mp@gov.si
www.mp.gov.si

Urad Vlade RS za komuniciranje

e-naslov: gp.ukom@gov.si

Številka: 091-31/2017/3

Datum: 29. 12. 2017

Zadeva: ZIKS-1 (predlagam.vladi.si) – pojasnilo glede spolne zlorabe, predlog 8281-141

Zveza: Vaš dopis št. 092-141/2017/1 z dne 20. 6. 2017

Spoštovani,

z gornjim dopisom ste nam posredovali predlog državljanke, objavljen na spletnem orodju predlagam.vladi.si, v katerem ta v sedmih točkah predlaga spremembe zakonodaje.

V prvi točki predlaga, da bi se morala vsaka spolna zloraba jemati zelo resno, policisti pa bi morali narediti vse, da poiščejo krivca in dovolj dokazov za nadaljevanje postopka. Policisti, ki so v sorodstvenem ali prijateljskem razmerju z osumljenci ali zaslišanci ne bi smeli zasliševati osumljencev in drugih oseb, povezanih s primerom. V izogib ponarejanju izjav predlaga zvočno snemanje le-teh. V drugi točki državljanica predlaga, da bi morali storilci kaznivega dejanja posilstva dobiti višje kazni, saj uničijo žrtvino življenje. Žrtve morajo namreč celo življenje podoživljati dogodek in živeti v strahu, da bo storilec kmalu na prostosti. Nadaljuje, da storilci kaznivega dejanja posilstva ne bi smeli biti upravičeni do predčasnega odpusta iz zapor ali pa do hišnega pripora. Po njenem mnenju, bi morali taki storilci prestajati kazen v samici in ne na oddelkih, kjer se lahko družijo z ostalimi obsojenci in živijo kot v hotelu. V tretji točki državljanica predlaga podaljšanje roka osmih dni, ki ga ima za pritožbo na voljo oškodovanec od dne, ko tožilstvo zavrne pregon primera. Predlagateljica poudarja, da žrtev v kratkem roku osmih dni ni sposobna poiskati pomoči in ugotoviti, na koga se obrniti in kako se pritožiti. V četrti točki državljanica predlaga, da bi na sodiščih morali priznati detektor laži kot dokazno sredstvo, v primeru pomanjkanja dokazov pa bi moralo upoštevati tudi rezultate hipnoze žrtev. V peti točki državljanica predlaga, da bi morala v primeru zavrženja zadeve policija avtomatsko dodeliti prepoved približevanja storilca žrtvi, saj lahko storilec, ko izve, da do kazenskega pregona ne bo prišlo, žrtvi kaj naredi. V šesti točki državljanica predlaga, da bi morali vsaki žrtvi kaznivega dejanja, ki nima dohodkov in je socialno ogrožena, odobriti brezplačno pravno pomoč, tudi za predkazenske postopke. V zadnji točki pa državljanica predlaga, da primeri spolnih zlorab nikoli ne bi smeli zastarati.

Najprej se opravičujemo za zamudo, ki je nastala pri pripravi tega odgovora in je deloma posledica drugih neodložljivih obveznosti in povečane normativne aktivnosti, deloma pa dejstva,

da vam je Ministrstvo za notranje zadeve v prvi in četrti točki že odgovorilo. Vseeno smo preostale predloge preučili in v nadaljevanju podajamo kratko analizo veljavne ureditve področja, analizo preostalih predlogov ter razloge za njihovo primernost oziroma neprimernost za nadaljnjo obravnavo.

Glede kazni, ki se lahko izreče za kaznivo dejanje posilstva, Kazenski zakonik¹ (v nadaljevanju: KZ-1) v prvem odstavku 170. člena določa, da se storilec kaznuje z zaporno kaznijo od enega leta do desetih let. Če je kaznivo dejanje storjeno grozovito ali posebno poniževalno ali če je dejanje storilo več oseb zaporedoma ali nad obsojenci ali drugimi osebami, ki jim je vzeta prostost, pa drugi odstavek 170. člena določa, da se storilec kaznuje z zaporom od treh do petnajstih let. Glede dejansko izrečenih kazni za navedena kazniva dejanja pa poudarjamo, da je pomembna individualizacija kazenskih sankcij, to je prilagoditev kazenske sankcije teži kaznivega dejanja in osebnosti storilca. Gre za eno temeljnih načel kazenskega prava, ki zavezuje zakonodajne organe, da že na zakonski ravni predvidijo večje število različnih vrst kazenskih sankcij, ki naj omogočajo uresničevanje tega načela, hkrati pa jih zavezuje, da pri posameznih kaznivih dejanjih postavijo okvire za posamezne vrste kazni (npr. predpisane kazni v razponu, obteževalne in olajševalne okoliščine, pravila o omilitvi in odpustitvi kazni, povratku, odmeri kazni za dejanja v steku...). Načelo individualizacije pa nalaga posebne obveznosti tudi sodišču. Sodišče je namreč dolžno v vsakem konkretnem primeru, ki ga obravnava, oceniti težo konkretnega kaznivega dejanja, stopnjo storilčeve krivde in njegovo osebnost, pri čemer med možnimi sankcijami izbere tisto za katero meni, da bo najprimernejša, nato pa določi njeno višino, upoštevajoč pri tem vse okoliščine posameznega konkretnega primera in vse možnosti, ki mu jih na voljo daje KZ-1.

Glede predloga, da predčasni odpust za storilce kaznivega dejanja posilstva ne bi smel priti v poštev, pojasnjujemo, da predčasni odpust obsojencev iz zavodov za prestajanje kazni zapora ureja 108. člen Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij² (v nadaljevanju: ZIKS-1). V prvem odstavku tega člena je zapisano, da ima direktor zavoda pravico, da po tem, ko dobi mnenje strokovnih delavcev, predčasno odpusti obsojenca, ki se ustrezno obnaša, si prizadeva pri delu in se aktivno udeležuje drugih koristnih dejavnosti ter je prestal dve tretjini kazni, vendar največ tri mesece pred iztekom kazni. Iz dikcije zakona tako jasno izhaja, da predčasni odpust ni vezan na kaznivo dejanje, zaradi katerega obsojenec prestaja kazen zapora, temveč zgolj na vedenje obsojenca med prestajanjem kazni in delež že prestane kazni.

Glede predloga, da bi storilci kaznivih dejanj posilstva med prestajanjem kazni morali biti zaprti v samici, pojasnjujemo, da je oddaja obsojenca v samico urejena v 88. člen ZIKS-1. Le-ta oddajo v samico določa kot eno izmed možnih disciplinskih sankcij, ki se izreče, če obsojenec izvrši katerega od disciplinskih prestopkov, naštetih v 87. členu ZIKS-1. Iz dikcije zakona tako lahko izluščimo podobno kot v zgornjem primeru: da oddaja v samico ni vezana na kaznivo dejanje, zaradi katerega obsojenec prestaja kazen zapora, temveč na njegovo morebitno neprimerno vedenje med prestajanjem kazni zapora.

Podobno velja tudi za predloge spremembe ureditve hišnega zapora (sklepamo namreč, da je predlagateljica ciljala na ureditev hišnega zapora in ne hišnega pripora). Le-ta je urejen v 86. členu KZ-1, ki določa, da lahko sodišče s sodbo ali s posebnim sklepom dopusti izvršitev kazni zapora do devetih mesecev s hišnim zaporom, če glede na nevarnost obsojenca, možnost ponovitve dejanja ter osebne, družinske in poklicne razmere obsojenca v času izvrševanja kazni ni potrebe po prestajanju kazni v zavodu ali če je zaradi bolezni, invalidnosti ali ostarelosti obsojenca kazen treba in jo je mogoče izvrševati v ustreznem javnem zavodu. Hišni zapor je

¹ Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16 in 27/17.

² Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 40/09, 9/11 – ZP-1G, 96/12 – ZPIZ-2, 109/12 in 54/15.

torej ena od oblik alternativnega prestajanja kazni zapora. Tudi iz te dikcije zakonodajalca pa izhaja, da zakon pri možnosti odreditve hišnega zapora ne razlikuje med vrstami kaznivih dejanj, temveč upošteva zgolj osebne okoliščine obsojenca ter višino izrečene kazni. Glede na to, da je za osnovno obliko kaznivega dejanja posilstva zakonski minimum za izrečeno kazen eno leto, tako storilci tega kaznivega dejanja sploh nimajo možnosti prestajanja hišnega zapora. Enako velja za storilce težje (kvalificirane) oblike tega kaznivega dejanja, ki je opisano v drugem odstavku 170. člena KZ-1, saj je za to obliko določen zakonski minimum treh let. Edini, ki imajo potencialno možnost prestajanja hišnega zapora so storilci milejše oblike tega kaznivega dejanja, ki je opisano v tretjem odstavku 170. člena KZ-1 in za katero je predpisan zakonski minimum šestih mesecev zapora.

V zvezi z zgornjimi navedbami nadalje pojasnjujemo še, da je v enem izmed temeljnih ustavnih načel (14. člen Ustave Republike Slovenije³) določeno, da so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Tako se tudi zgoraj omenjene določbe 88. in 108. člena ZIKS-1 ter 86. člen KZ-1 uporabljajo za vse obsojence enako. Vrsta kaznivega dejanja ne more biti kriterij za razločevanje med njimi, saj je slednja v skladu s 49. členom KZ-1 upoštevana že pri sami odmeri kazenske sankcije.

Državljanica med predlogi omenja tudi rok osmih dni za pritožbo na odločitev tožilstva, da ni podlage za pregon in navaja, da bi bilo treba ta rok podaljšati. Ministrstvo ugotavlja, da je imela državljanka najverjetneje v mislih določbe 60. člena Zakona o kazenskem postopku⁴ (v nadaljevanju: ZKP), ki določa, da mora državni tožilec, če spozna, da ni podlage za pregon za kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, ali če spozna, da ni podlage za pregon katerega izmed ovadenih udeležencev, to v osmih dneh sporočiti oškodovancu in ga poučiti, da lahko začne pregon sam. Tako ravna tudi sodišče, če je državni tožilec odstopil od pregona. Oškodovanec ima pravico začeti oziroma nadaljevati pregon v osmih dneh, odkar je prejel sporočilo iz prejšnjega odstavka. Državljanici se zdi podaljšanje roka potrebno zato, ker se žrtev v tako kratkem roku ni sposobna primerno organizirati. A ministrstvo opozarja, da peti odstavek istega člena ZKP določa, da državni tožilec oziroma sodišče v sporočilu oškodovancu, da lahko začne pregon, navede (ga pouči) tudi, kaj lahko ukrene za uresničenje te pravice. Oškodovancu je tako nudena začetna pomoč pri prevzemu pregona.

Glede prepovedi približevanja, ki naj bi jo po mnenju predlagateljice morala izreči policija v primeru, da tožilstvo opusti pregon, tukajšnje ministrstvo pojasnjuje, da bi bilo za odgovor na to vprašanje bolj pristojno Ministrstvo za notranje zadeve. A v splošnem velja, da lahko policija samostojno izreče ukrep prepovedi približevanja le v nujnih primerih nasilja v družini. Ukrep prepovedi približanja določenemu kraju ali osebi po 195.a členu ZKP pa je mogoč le pod pogoji, da obstaja utemeljen sum, da je oseba storila kaznivo dejanje in da sta podana dva izmed pripornih razlogov po 201. členu tega zakona. V primeru, da je tožilstvo opustilo pregon torej tak ukrep ne pride v poštev. Posebej pa ministrstvo opozarja še na eno temeljnih načel kazenskega (procesnega) prava, ki pravi, da sme biti obdolženec, preden se izda pravnomočna sodba, omejen v svoji prostosti in v svojih pravicah samo ob pogojih, ki jih določa ta zakon. V kolikor teh pogojev ni, tako noben državni organ ne sme samovoljno omejevati pravic posameznikov.

Zastaranje kazenskega pregona pa je urejeno v 90. členu KZ-1. Zastaralni roki so določeni glede na višino predpisane kazni za določeno kaznivo dejanje (in torej upoštevajoč različno težo

³ Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a.

⁴ Uradni list RS, št. 87/14.

kaznivih dejanj). Zastaralni rok za kaznivo dejanje posilstva v skladu s četrto točko prvega odstavka 90. člena je deset let in je v primerjavi s prejšnjim Kazenskim zakonikom enkrat daljši. Zakonodajalec tako podaljšuje zastaralne roke za pregon kaznivih dejanj. Argumentov v prid zastaranja pregona kaznivih dejanj je več. Retribucija (povračilo za storjeno kaznivo dejanje) s potekom časa izgublja svojo pomembnost, če storilec v daljšem času ne stori novega kaznivega dejanja, se manjša ocena njegove nevarnosti in posledično zmanjšuje pomen ukrepanja zoper njega, prav tako pa s potekom časa obstajajo čedalje manjše možnosti za zanesljivo ugotavljanje dejanskega stanja zaradi upada obsega in verodostojnosti dokazov. Navedeni argumenti ne veljajo le v primeru posebno hudih kaznivih dejanj (na primer genocida, vojnih hudodelstev in hudodelstev zoper človečnost), med katera pa kaznivo dejanje posilstva ne spada.

V zvezi s predlogom o upravičenosti do brezplačne pravne pomoči pojasnjujemo, da je osnovni namen le-te po Zakonu o brezplačni pravni pomoči⁵ (v nadaljevanju: ZBPP) v uresničevanju pravice do sodnega varstva po načelu enakopravnosti, upoštevajoč socialni položaj osebe, ki brez škode za svoje preživljanje in preživljanje svoje družine te pravice ne bi mogla uresničiti. Upravičenci do brezplačne pravne pomoči so: državljani Republike Slovenije, tujci z dovoljenjem za stalno ali začasno prebivanje v RS, osebe brez državljanstva, ki zakonito prebivajo v RS, drugi tujci pod pogojem vzajemnosti ali pod pogoji in v primerih, določenih z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Republiko Slovenijo, nevladne organizacije in združenja, ki delujejo v javnem interesu ter so vpisane v ustrezen register v skladu z veljavno zakonodajo (vendar le v sporih v zvezi z opravljanjem dejavnosti v javnem interesu oziroma z namenom, zaradi katerega so ustanovljene) ter druge osebe, za katere zakon ali mednarodna pogodba, ki obvezuje RS določa, da so upravičenci do brezplačne pravne pomoči. Za podrobnejša pojasnila v zvezi s pravico do brezplačne pravne pomoči vam svetujemo, da se obrnete na spletni naslov http://www.sodisce.si/sodni_postopki/brezplacna_pravna_pomoc/, kjer se nahajajo tudi dodatna pojasnila in za to potrebni obrazci.

Na podlagi vsega navedenega na Ministrstvu za pravosodje zaključujemo, da so predlogi neutemeljeni in zato neprimerni za nadaljnjo obravnavo.

S spoštovanjem,

mag. Nina Koželj
v.d. generalnega direktorja

Pripravila:
Ana Bratina, pripravnica

⁵ Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 23/08, 15/14 – odl. US in 19/15.